

А. В. Мельник

Гірські ландшафти

ГІРСЬКІ ЛАНДШАФТИ – неповторні природно-територіальні комплекси (ПТК), ясно відособлені в геологічному фундаменті та рельєфі гірської країни, єдністю структурно-літологічних, орографічних та ландшафтно-морфологічних ознак. Це високоорганізовані природні системи, складені з низки ієрархічно підпорядкованих підсистем нижчих порядків – морфол. одиниць ландшафтів – ландшафт. секторів, висот. місцевостей, стрій, урочищ і фацій. Структура ландшафту є наслідком і віддзеркаленням всієї різноманітності природ. умов гір. За формою Г. л. бувають опуклі (хребти, масиви) і ввігнуті (улоговини), за властивостями домінуючих одиниць – низько-, середньо- та високогірні.

Г. л. та їхні структурні частини (морфол. одиниці) формуються під визначал. впливом геол.-геоморфол. чинників – тектон. рухів, умов залягання і літології порід, характеру рельєфу. Характер. особливістю Г. л. є вертикал. диференціація природ. умов.

Ландшафт. сектор – ПТК в межах ландшафту, який приурочений до певної його макроекспозиції і розвивається в подібних інсоляц. і циркуляц. умовах (найконтрастнішими є природні умови секторів пн. та пд. експозицій). Ландшафтна висотна місцевість – ПТК, що займає певне висотне положення в межах ландшафту або ландшафт. сектору, формується під впливом одного з факторів морфогенезу (ерозія і денудація, льодовик. екзарація та акумуляція тощо) і характеризується єдністю всього комплексу природ. умов. Висотні місцевості свідчать про етапи еволюції Г. л., а їхня кількість або спектр – про інтенсивність розвитку. Поєднання низько-, середньо- і високогірних місцевостей виражає вертикал. диференціацію природ. умов в Г. л. Ландшафтна стрія – літогенет. ПТК в межах місцевостей, які характеризуються єдністю літології порід. Ландшафтні урочища і фації – ПТК, приурочені до різних за розміром форм рельєфів – мезоформ у першому випадку й елементів мезоформ і мікроформ – у другому. Урочища формуються на схилах, водозборах, вершинах, сідловинах тощо, фації – на елементах цих форм.

Для Г. л. властиві різновіковість, полігенетичність, однонаправленість потоків речовини та енергії, контрастність меж, структури, властивостей і станів (особливо погодних і сезонних), висока динамічність, нестабільність і нестійкість, та, відповідно, підвищена чутливість до антропоген. навантажень.

Г. л. характеризуються багатим і різноманіт. ресурс. потенціалом (мінерал., ліс., водні, рекреац. та ін. ресурси), високою його територ. концентрацією. Інтенсивне освоєння природ. ресурсів гір спричиняє низку ландшафтно-екол. проблем, пов'язаних із трансформацією вертикал. структури ландшафтів (зменшення лісистості, видового різноманіття тощо), забрудненням їхніх компонентів і функціон. ланок шкідливими хім. речовинами та значною активізацією негатив. фізико-геогр. процесів – зсувів, селів, обвалів тощо.

Важливою умовою оптимізації Г. л. є врахування осн. ландшафт. принципів (дискретність, комплексність, підпорядкування, поєднання односторон. зв'язків та ін.), що відображають найсуттєвіші властивості природи гір.

Рекомендована література

1. Миллер Г. П. Ландшафтные исследования горных и предгорных территорий. Л., 1974;
2. Гвоздецкий Н. А., Голубчиков Ю. Н. Горы. Москва, 1987;
3. Мельник А. В. Українські Карпати: Екол.-ландшафтознавче дослідж. Л., 1999.

Бібліографічний опис:

Гірські ландшафти / А. В. Мельник // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-30255>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).